

Порівняльний аналіз практики обліку й оподаткування суб'єктів малого та мікропідприємництва в Україні та країнах ЄС

Соболева І.В.

викладач кафедри обліку та оподаткування
Миколаївського національного університету
імені В.О. Сухомлинського

Козаченко А.А.

студентка
Миколаївського національного університету
імені В.О. Сухомлинського

Гулювата А.С.

студентка
Миколаївського національного університету
імені В.О. Сухомлинського

У статті висвітлено особливості створення нового бізнесу малими підприємствами України, Польщі та Чехії, а також характерні риси їх оподаткування за спрощеною системою. Досліджено досвід успішного застосування спрощеного режиму оподаткування малого підприємництва в міжнародній практиці, можливості її адаптації та застосування в Україні. Розглянуто спрощення та пониження ставок, які можуть застосовуватись до суб'єктів господарювання в таких провідних країнах ЄС, як Польща та Чехія, а також порівняно їх з Україною.

Ключові слова: мале підприємництво, спрощена система оподаткування, фінансовий звіт, спрощений бухгалтерський облік доходів та витрат.

Соболева И.В., Козаченко А.А., Гулюватая А.С. СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ПРАКТИКИ УЧЕТА И НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ СУБЪЕКТОВ МАЛОГО И МИКРОПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В УКРАИНЕ И СТРАНАХ ЕС

В статье освещены особенности создания нового бизнеса малыми предприятиями Украины, Польши и Чехии, а также характерные черты их налогообложения по упрощенной системе. Исследованы опыт успешного применения упрощенного режима налогообложения малого предпринимательства в международной практике, возможности ее адаптации и применения в Украине. Рассмотрены упрощения и снижения ставок, которые могут применяться к субъектам хозяйствования в таких ведущих странах ЕС, как Польша и Чехия, а также они сравнены с Украиной.

Ключевые слова: малое предпринимательство, упрощенная система налогообложения, финансовый отчет, упрощенный бухгалтерский учет доходов и расходов.

Soboleva I.V., Kozachenko A.A., Huliuвата A.S. COMPARATIVE ANALYSIS OF THE PRACTICE OF ACCOUNTING AND TAXATION OF SMALL AND MICRO ENTERPRISES IN UKRAINE AND THE EU

The article reveals the peculiarities of creating a new business by small enterprises of Ukraine, Poland and the Czech Republic and the peculiarities of their taxation under the simplified system. The experience of the successful application of the simplified mode of taxation of small business in international practice and the possibility of its adaptation and use in Ukraine are studied. Some simplifications and reductions of rates can be applied to business entities in such leading EU countries as Poland and the Czech Republic, and compared with Ukraine.

Keywords: small business, simplified taxation system, financial report, simplified accounting of income and expenses.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Одним з найефективніших напрямів дії конкуренто-ринкового середовища більшості країн світу, який пов'язаний зі зростанням підприємницької активності, є розвиток малого бізнесу. У більшості країн світу

мале підприємництво посідає значне місце в загальній сумі валового національного продукту, виробництві товарів та продукції, наданні послуг, що дає змогу повністю задовольняти попит у товарах, збільшувати зайнятість населення, забезпечувати надходження

грошових ресурсів до бюджету за рахунок сплати податків. Проте розвитку малого підприємництва заважає ціла низка економічних та організаційних перешкод, де особливу роль відіграє механізм його оподаткування. Отже, дослідження тенденції розвитку цього сектору економіки є актуальним сьогодні.

Фінансова підтримка малого бізнесу з боку держави охоплює насамперед фіскальні методи впливу, які здійснюються безпосередньо через систему оподаткування. На перших етапах становлення системи оподаткування в Україні малому підприємству надавали певні пільги, згодом почали вводити обмеження на використання спрощеної системи оподаткування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженням та вивченням проблем розвитку малого підприємництва в Україні займалися такі вчені-економісти, як З.С. Азізова, Л.І. Варналій, М.Я. Матвеева, В.Р. Ляшенко, В.К. Хахулін, а питання особливостей оподаткування суб'єктів малого бізнесу в зарубіжних країнах висвітлювали у своїх працях О.А. Деренько, Л.В. Джулій, Т.В. Мединська.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є порівняння особливостей створення нового бізнесу малими промисловими підприємствами України, Польщі та Чехії з особливостями їх оподаткування за спрощеною системою; дослідження досвіду успішного застосування спрощених режимів оподаткування малого підприємництва в міжнародній практиці, а також можливості її адаптації та застосування в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Задля покращення економічного стану України важливо розглянути та врахувати в майбутньому досвід країн ЄС щодо обліку та оподаткування у сфері малого підприємництва. Для стимулювання розвитку малих підприємств в зарубіжних країнах використовують два податкових механізми, а саме спрощену систему оподаткування та створення для них особливих умов оподаткування шляхом введення спеціальних податкових правил (застосування загальних правил з окремими пільгами для малих підприємств). Так, наприклад, у Росії граничний обсяг доходу для малих підприємств становить 15 млн. руб. за умови, що кількість працівників не перевищує 100 осіб. Відсоткова ставка податку залежить від бази оподаткування: 6% використовується під час оподаткування доходу, в який входять обіг з банківського рахунку, каси та доходи зі взає-

мозаліку, 15% – під час оподаткування доходу з мінімумом витрат, 15% – під час оподаткування прибутку.

Система спрощеного оподаткування у Франції має спільні риси з російською системою. Обсяг доходу від реалізації для суб'єктів становить 10,5 млн. дол. зі ставкою податку 15% від суми прибутку, а кількість найманих працівників не має перевищувати 50 осіб.

В Японії сума граничного доходу становить 13 млн. дол. зі ставкою податку 18%. Підприємства можуть мати не більше 30 найманих працівників. Необхідно відзначити, що базою оподаткування в Японії є перші 8 млн. єн доходу, а сплачений капітал не може перевищувати 100 млн. єн.

У низці країн, таких як Швеція, Голландія, а також в загальних декретах ЄС не виділяють спрощену систему оподаткування, а встановлюють для всіх рівні умови, але можливі певні підстави для спрощення та пониження ставок. Отже, розглянемо спрощення та пониження ставок, які можуть застосовуватись до суб'єктів господарювання в таких провідних країнах ЄС, як Польща та Чехія, а також порівняємо їх з Україною.

Нині в найбільш розвинених країнах малі підприємства становлять 70–90% загальної кількості підприємств. Така статистика говорить про величезну важливість підприємств малого бізнесу для країн з ринковою економікою (табл. 1) [2].

Платники податку в Польщі, що займаються господарською діяльністю, обсяг доходу від якої не перевищує 10 млн. євро, можуть набувати статусу малого підприємства, а також мають можливість скористатися спрощенням в оподаткуванні податком на додану вартість, вибравши касовий метод розрахунків. Сплата податку в такому разі відкладається в часі й виникає тільки тоді, коли була здійснена оплата. Це дає можливість малим підприємствам мати більшу фінансову стійкість. Також підприємства, які використовують касовий метод, мають зобов'язання (без виклику в податкову інспекцію) нараховувати та сплачувати ПДВ до 25 дня місяця, наступного за кварталом, в якому ці податкові зобов'язання виникли, тоді як малі підприємства, що не застосовують касовий метод, зобов'язані звітувати щомісяця [4].

Платник ПДВ в Польщі – це юридична або фізична особа, у якої обсяг реалізації (зокрема, сума податку) не перевищує 1,2 млн. євро (в злотих) за попередній податковий (звітний) рік; яка надає посередницькі

Таблиця 1

Розвиток малого підприємництва в країнах з ринковою економікою у 2018 році

Країна	Кількість малих підприємств, тис.	Кількість малих підприємств на 1 тис. населення	Зайнято малих підприємств, млн. ос.	Частка малих підприємств у ВВП країни, %
Німеччина	2 290	37	18,5	50–54
Італія	3 920	68	16,8	57–60
Франція	1 980	35	15,2	55–62
Країни ЄС	15 770	45	68,0	63–67

Джерело: складено авторами на основі опрацювання джерела [2]

послуги, є підрядником, агентом або іншою особою, що надає аналогічні послуги; сума доходу якої за винятком комісії (зокрема, сума податку) в попередньому податковому (звітному) році відповідає сумі 45 тис. євро (в злотих).

Відповідно до Закону Польщі «Про бухгалтерський облік» від 29 вересня 1994 року малі підприємства та мікропідприємства Польщі повинні складати такі форми фінансової звітності, як баланс, звіт про прибутки або збитки, а також надавати додаткову інформацію для роз'яснення фінансової звітності. Відповідно до законодавства Польщі суб'єкти малого підприємництва та мікропідприємництва звільняються від обов'язкового складання таких форм звітності, як звіт про власний капітал та звіт про рух грошових коштів [6].

Компанії в статусі малих підприємств та новостворені підприємства також можуть отримати вигоду, застосовуючи так звану одноразову амортизацію для придбання основних засобів груп 3–8 згідно з класифікацією основних засобів Польщі, в розмірі до 50 000 євро на рік упродовж трьох років.

В Чехії немає окремого законодавства, що регулює малий бізнес, спрощеної системи оподаткування й обліку та єдиного податку. Проте є стандартною для всіх підприємств система оподаткування з пільгами для суб'єктів підприємництва з невеликими оборотами, а також велика кількість реально діючих державних програм з підтримки малого бізнесу.

Після того як Чеська Республіка стала членом Європейського Союзу, її податкова система зазнала серйозних змін щодо уніфікації. У 2018 році мають місце такі зміни:

– зниження ставки податку на прибуток з 24% у 2010 році до 19% у 2018 році (актуально для юридичних осіб);

– зниження прибутку, що підлягає оподаткуванню, з 12 млн. євро у 2010 році до 10 млн. євро у 2018 році;

– підвищення неоподаткованого мінімуму на неповнолітніх осіб.

Ключовим елементом податкової системи Чехії є податок на додану вартість. Його ставка може бути змінена залежно від того, якою саме діяльністю займається людина, а саме наданням тих чи інших послуг або торгівлею.

Основний тариф становить 21%. Податком обкладаються компанії з річним обігом понад 1 млн. крон (близько 37,5 тисяч євро). Знижені ставки ПДВ такі:

1) 15% на виробництво продуктів харчування, поліграфічної продукції, медичного обладнання та медикаментів, систем опалення, а також будівництво соціального житла;

2) 0% на експорт товарів в межах ЄС, надання міжнародних транспортних послуг; крім того, податок не стягується у сфері фінансових послуг та операцій з нерухомістю.

Навіть якщо в Чехії відсутні будь-які спеціальні податкові режими, в принципі «нейтральності» передбачено винятки у вигляді податкових пільг [5].

В Україні складати спрощений фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва в складі Балансу (форма № 1-м або форма № 1-мс) та Звіту про фінансові результати (форма № 2-м або форма № 2-мс) можуть суб'єкти малого підприємництва, тобто юридичні особи, що відповідають критеріям, визначеним Податковим кодексом України, та мають право на застосування спрощеного бухгалтерського обліку доходів та витрат; платники єдиного податку, які відповідають критеріям Податкового кодексу України [1].

Законодавство України щодо оподаткування є нестабільним, адже постійно вносяться зміни, приймаються нові нормативні акти. Застосування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності надає суб'єкту малого підприємництва низку переваг:

1) спрощення процедури та порядку реєстрації платника податку (суб'єкти малого під-

приємництва можуть перейти на сплату єдиного податку як з початку року, так і з початку будь-якого кварталу);

2) надання права вибору сплати ПДВ;

3) заміщення різноманітних форм податкової звітності за податками та зборами єдиним податком, при цьому заповнюється одна форма звітності, а саме розрахунок сплати єдиного податку суб'єктом малого підприємства – юридичною особою, що подається до податкового органу раз на квартал;

4) спрощення ведення поточного бухгалтерського обліку та форм фінансової звітності, що передбачена Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємства»;

5) значне спрощення розрахунків, пов'язаних з визначенням сум податків.

Проте разом з перевагами спрощеної системи оподаткування суб'єктів малого підприємства існують певні вади, що стримують розвиток малого підприємства в Україні:

1) обмеження обсягів виручки суб'єктів малого бізнесу, які дають право використовувати спрощену систему оподаткування;

2) сплатення сум єдиного податку фізичної особи – платника податку авансом за звітний період (квартал); при цьому не враховують, чи буде фактично отримано дохід від здійснення такої діяльності за звітний період [3].

Порівнюючи стан розвитку малого підприємства України з іншими країнами з розвиненою ринковою економікою, зауважимо, що зі 180 країн Україна посідає 145 місце за спроможністю розвитку малого бізнесу [11]. Практика застосування податкових режимів зарубіжних країн становить певний інтерес для України, а загальні риси, властиві багатьом країнам, потрібно враховувати під час

формування державної політики підтримки малого підприємства в Україні [2].

Висновки з цього дослідження. Таким чином, спрощена система оподаткування є запорукою розвитку малого бізнесу в Україні, проте наявні недоліки, усунення яких дасть змогу покращити умови малого підприємства, а також забезпечити населення робочими місцями. Спрощеній системі оподаткування суб'єктів малого бізнесу приділяють значну увагу в Україні та за її межами. Вплив держави на процес становлення підприємства є замалим, зокрема недостатньо врегульованими залишаються такі питання, як сприяння розвитку зовнішньоекономічної активності суб'єктів малого підприємства та інноваційної діяльності в підприємницьких структурах; вдосконалення інформаційного та нормативно-правового забезпечення діяльності підприємців у сфері малого бізнесу; покращення системи адміністрування податків за спрощеною системою; збільшення максимально допустимої кількості працівників, що сприятиме підвищенню рівня зайнятості.

В країнах ЄС, окрім спрощеної системи оподаткування, вводяться додаткові умови зменшення суми сплати податків. Це сприяє відмові від тіньової господарської діяльності, що дає змогу збільшити обсяг податкових надходжень до бюджету.

В майбутньому актуальним буде дослідження взаємозв'язку між кількістю активних підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі підприємства й мікропідприємства та складністю створення нових підприємств, а також успішністю завоювання міжнародного ринку для новостворених підприємств у країнах Європейського Союзу та Україні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI, редакція від 3 лютого 2013 року № 2755-17. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show>.
2. Офіційний сайт Державного комітету статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Шуляк О.І. Особливості застосування спрощеної системи оподаткування. URL: www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/ppei/2012_35/Sulak.pdf.
4. Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2017–2018. URL: https://badania.parp.gov.pl/images/badania/ROSS_2017_2018.pdf.
5. Zpráva o vývoji malého a středního podnikání a jeho podpoře v roce 2018. URL: <http://www.mpo.cz/dokument151050.html>.
6. Гармонізація бухгалтерського обліку та оподаткування на підприємствах України в контексті нормативів ЄС: монографія / О.І. Малишкін, К.В. Безверхий, І.С. Ковова, С.М. Семенова, С.М. Шуляренко, В.П. Карев; за наук. ред. О.І. Малишкіна. Київ: АртЕк; ДУІТ, 2018. 418 с.

REFERENCES:

1. Code of Ukraine vid 2.12.2010 № 2755-VI, revision of wed 3.02.2013 № 2755-17. [Electron pessus]. – Access mode: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show>.
2. The official site of the Sovereign Statistics Committee. [Electron pessus]. – Access mode: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Shulyak O.I. Especially zasosuvannya sproshchenoi system and pododatkuvannya / O.I. Shuliak [Electron pessus]. – Mode of access: www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/ppei/2012_35/Sulak.pdf.
4. Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2017–2018. [Electron pessus]. – Access mode: https://badania.parp.gov.pl/images/badania/ROSS_2017_2018.pdf.
5. Zpráva o vývoji malého a středního podnikání a jeho podpoře v roce 2018. [Electron pessus]. – Access mode: <http://www.mpo.cz/dokument151050.html>.
6. Harmonization of Accounting and Taxation at Ukrainian Enterprises in the Context of EU Standards: monograph / O.I. Malyshkin, K.V. Bezverkhy, I.S. Kovova, S.M. Semenova, S.M. Shulyarenko, V.P. Kariev; for sciences ed. O.I. Malyshkina. Kyiv: Artek; DUIT, 2018. – 418 p.